

MARTIN HOLÝ,

VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ ČESKÉ A MORAVSKÉ ŠLECHTY (1500–1620)

(Disertační práce, Ústav českých dějin FF UK, Praha 2008, 700 s.)

Oponentský posudek

Martin Holý si pro svou disertační práci vybral jedno z nejzajímavějších, avšak zároveň nejobtížněji zmapovatelných témat výzkumu raně novověkých urozených vrstev – a sice výchovu a vzdělávání potomků českých a moravských šlechtických rodů. Odvážně přitom vstoupil na nejistou půdu, kde se jeho předchůdci vesměs spokojili s opakováním několika obecných tezí či spíše hypotéz o tom, jak pravděpodobně vypadala péče o mladé šlechtice před jejich oficiálním vstupem do dospělosti, za něž bývá zpravidla pokládáno převzetí zděděného majetku, resp. uzavření manželství. Zatímco rodinný život raně novověkých šlechticů, jejich kariérní strategie, nejrůznější aspekty jejich každodennosti a mnoho dalších témat spjatých s obdobím jejich dospělosti představovaly a stále představují vyhledávaný objekt zájmu mnoha badatelů, dětství a rané mládí příslušníků urozených vrstev zůstává plně bílých míst. Situace se kupodivu příliš nezměnila ani v posledních přibližně dvaceti letech, kdy se raně novověká šlechta stala i v důsledku vzniku a rozvoje řady nových pracovišť univerzitního i neuniverzitního charakteru předmětem nebývale intenzivního a především systematicky prováděného výzkumu.

Předložená disertační práce má nepochybně potenciál stát se prací průkopnickou – a hned na tomto místě předesílám, že tento potenciál naplňuje. Ne snad pro svůj rozsah, který je ve srovnání s parametry standardních disertací impozantní a zcela mimořádný, nýbrž pro obdivuhodnou badatelskou poctivost, s níž její autor dokázal vytěžit relevantní informace z velmi široké a promyšleně vymezené pramenné základny. Se znalostí klíčových prací domácí i zahraniční historiografie je pak přetavil do konečného tvaru. Výsledkem je obšírná studie o výchově a vzdělávání raně novověké šlechty, vymezená teritoriálně územím Čech a Moravy a časově léty 1500 a 1620. V situaci, kdy jsme svědky všeobecného odklonu od vnímání bělohorské bitvy jakožto stěžejního historického mezníku, zasluží toto časové vymezení pozornost. Domnívám se, že každý historik, který je dnes schopen Bílou horu rehabilitovat jako událost zlomového významu a dopadu, se v kontextu současného českého dějepisceví chtě nechtě stává spíše reprezentantem myšlenkové avantgardy než konzervativním tradicionalistou. Zasluží ocenění, že autor předložené disertace v protikladu

ke dnes převažujícímu nahlížení na rok 1620 zdůrazňuje jeho dopady mimo jiné i v podobě „masivní restrukturalizace nobility s inkolátem v Čechách a na Moravě“, která měla zcela jistě dopad i na její životní styl včetně výchovy a vzdělávání potomků. Přesto se kloním k názoru, že právě v této oblasti se projevovaly mnohem silněji než kupříkladu v politické sféře dostředivé tendence, v jejichž důsledku měly příslušné změny spíše pozvolný charakter. Teprve další výzkum, soustředěný i na období po bitvě na Bílé hoře, však může uspokojivě zodpovědět otázku, nakolik tato jistě důležitá událost politických dějin představuje také výrazný zlom v oblasti dějin sociálních a kulturních, a nakolik se v těchto sférách života společnosti projevila až s časovým odstupem.

Za nespornou přednost práce Martina Holého pokládám skutečnost, že se autor nezaměřil pouze na poznávání výchovy a vzdělávání příslušníků panského stavu, ale že věnoval adekvátní pozornost také nižší šlechtě. V tomto ohledu přistoupil ke svému tématu komplexněji než autoři starších souhrnných pojednání o raně novověkých urozených vrstvách, kteří sice zkoumali životní cykly šlechty 16. a 17. století v širokém časovém záběru od narození až po smrt, zpravidla se však zaměřovali jen na panský stav, či dokonce pouze na jeho elitu, totiž aristokracii. Na stávající výzkum přitom autor předložené disertace dokázal smysluplně navázat a současně ho i tvůrčím způsobem propojit s výzkumem dalších souvisejících témat. Výsledkem jeho mnohaletého úsilí totiž není jenom detailní prozkoumání a popsání nejobtížněji uchopitelné etapy životního cyklu raně novověkých šlechticů, ale zároveň ústrojně propojení takto pojatého výzkumu s dějinami raně novověké vzdělanosti. Svědčí o tom zejména pozornost, kterou Martin Holý věnoval šlechtickým preceptorům (ke své práci připojil i jejich biogramy). Je tedy zřejmé, že předložená disertace jednak významně rozvíjí jednu z nejnósnějších oblastí soudobé české historiografie orientované na raný novověk, jednak (a možná především) ji obohacuje o nový, dosud nedostatečně akcentovaný, avšak o to perspektivnější směr.

Zkoumání jedné z dosud nejméně probádaných etap života příslušníků urozených vrstev 16. a počínajícího 17. století, tedy jejich dětství, adolescence, popřípadě raného mládí v podání Martina Holého přineslo nejen řadu nových zjištění, ale také v některých podstatných ohledech zkorigovalo starší závěry. Autor disertace se totiž dokázal oprostít od poměrně vágních konstatování dosavadní odborné literatury, jejíž autoři se většinou spokojili s nastíněním rámcové typologie šlechtické edukace. Vydal se nesnadnou, ale o to přínosnější cestou systematického podchycení konkrétních více či méně známých míst, na něž se mladí šlechtici vydávali za vzděláním, respektive zkoumání typů škol, na nichž studovali. Velmi oceňuji, že uvedl na pravou míru tradovanou představu o významu takzvaných zámeckých

škol, kterou ještě před několika málo lety neodůvodněně zdůrazňovali mnozí badatelé včetně autorky tohoto posudku.

Nepochybuji o tom, že další vědecká práce Martina Holého obohatí historiografii o poznání dosud nedostatečně probádaných oblastí kulturních i sociálních dějin raného novověku. Nasvědčuje tomu jak dosavadní publikační činnost tohoto mladého historika, mimořádná svým rozsahem i obsahem, tak vysoce nadstandardní kvalita předložené studie. Disertační práci Martina Holého proto ráda doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 17. září 2008

Doc. Mgr. Marie Koldinská, Ph.D.
Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Oddělení vědy
Praha 1, nám. J. Palacha 7 116 38
Lánst. *[Signature]*